

René Guénon

Beavatás és a mesterségek

Több ízben említettük már, hogy a tudományok és a művészetek „profán” elgondolása, amely mára a nyugati világban általánossá vált, tulajdonképpen egyértelműen modern jelenség, vagy ami ugyanaz, sajátos degenerálódás kifejeződése, mégpedig ahhoz a korábbi felfogáshoz képest, amelyben mindkettő teljesen más értelemben és jelentőséggel vetődött fel. Ugyanez mondható el a mesterségek kapcsán is, hiszen a művészetek és a mesterségek, avagy a „művész” és a „mesterember” közötti különbségtétel még inkább modern jelenség, és valaha tulajdonképpen teljesen ismeretlen volt, és szintén a profán deviáció következménye. Az „artifex” az őskor szemében mindenféle megkülönböztetés nélkül az az ember volt, aki valamely művészetben, illetve valamely mesterségben járatos volt és azt művelte. Persze abban az értelemben, ahogyan ezek a szavak manapság használatosak sem „művész”, sem pedig „iparos” nem volt, hanem messze több mindkettőnél, mivel tevékenysége – legalábbis eredetileg – egy sokkal alapvetőbb rend princípiumaival állt összefüggésben.

Ennek megfelelően a tradicionális civilizációk emberének tulajdonképpen minden tevékenységét – lett légyen az bármi – lényegileg mindig e princípiumokból való levezetés jegyében kell vizsgálni. Ennek a levezetésnek a következtében mintegy „transzformáció” (a formákon való túljutás) ment végbe, és ahelyett, hogy a lét valamiféle egyszerű külső megnyilvánulássá (ahogyan azt a profán szemlélet feltételezi) csökkent volna, valamilyen tradícióba integrálódott. Annak számára pedig, aki ezt a tevékenységet végezte, mindez ebből a tradícióból való tényleges részesedést jelentett. Még csupán exoterikus szempontból is ekképpen áll a dolog: ha az ember szemügyre vesz egy olyan civilizációt, mint amilyen például az iszlám vagy a középkori keresztény civilizáció volt, nem nehéz rögtön észrevenni ennek teljes körűen „vallásos” jellegét, amelyet létének szinte kivétel nélkül minden eseménye magára öltött. A vallás itt

természetesen még nem valami olyasmi, ami úgyszólván kapcsolattalanul és minden mástól függetlenül csak mintegy fenntart magának egy helyet más egyebek mellett, mint a modern nyugati civilizációkban (legalábbis azokban, amelyekben a vallás egyáltalán még létezik); ellenkezőleg, mélységesen és őszintén áthatotta az emberek teljes létét, de mindenekelőtt a társadalmi élet meghatározó szervezője volt, mintha ez utóbbi beletartozott volna birodalmába, olyannyira, hogy ilyenén feltételek mellett egyszerűen semmi sem lehetett „profán”, legfeljebb azon szélsőségesen kevesek számára, akik bizonyos okoknál fogva kívülrekedtek a tradíción, de akik esete tulajdonképpen merő anomália volt. Ugyanakkor más tradicionális civilizációkban nem találkozunk olyasmivel, amire a „vallás” szót megfelelőképpen alkalmazhatnánk, de amelyek mindazonáltal rendelkeznek tradicionális és „szakrális” törvényhozással, amely bár teljesen különböző jellegű volt, mégis ugyanezt a szerepet töltötte be; mindezen megfontolások tehát kivétel nélkül minden tradicionális civilizációra vonatkoztathatók. Van itt azonban még valami. Ha ugyanis áttérünk az exoterikus nézőpontról az ezoterikusra (elsősorban a könnyebb érthetőség kedvéért használva ezeket a kifejezéseket, figyelembe véve azt, hogy nem minden esetben használhatóak egyforma pontossággal), s ha rendjén járunk el, azt látjuk, hogy a beavatás menete összekapcsolódott a mesterségekkel, mégpedig mintegy bázisul használva fel azokat. Ennek feltétele természetesen az volt, hogy ezek a mesterségek még hordozhattak egy önmagukon túlmutató magasabb és alapvetőbb jelentést; nos éppenséggel ez az, amit be szeretnénk mutatni, nevezetesen, hogy ténylegesen hogyan készítették elő az utat a mesterségek a beavatás birodalmába.

Hogy könnyebben megértsük, miről van szó, fel kell elevenítenünk azt az elgondolást, amelyet a hindu doktrína „svadharmá”-nak (’ön-’ vagy ’saját létmód’) hív, s amelynek beteljesítése minden egyes lénytől olyan sajátlagos aktivitást követel meg, amely saját természetével tökéletes összhangban áll. Ez az elgondolás, helyesebben ennek hiánya az, amely a lehető legvilágosabban jelzi a profán elgondolás tökéletlenségét. Ez utóbbi szerint az ember bármilyen foglalkozást űzhet, amelyet ráadásul később tetszés szerint akár meg is változtathat, mintha csak a választott hivatás valami rajta teljesen kívülálló dolog lenne, teljesen függetlenül attól,

hogy mi is ő valójában, és hogy az illető pontosan ez alapján az, aki, nem pedig mondjuk valaki más. Ezzel szöges ellentétben a tradicionális koncepció szerint normálisan mindenkinek azt, és csakis azt a hivatást kell betöltenie, amelyre lényegi természeténél fogva hivatott; ez azt is jelenti tehát, hogy semmilyen más szerepet nem tölthet be ezen az egyén kívül, mert ez esetben rendetlenség támad, amely az illető hovatartozásának megfelelően az egész társadalmi szervezetre kihat; sőt ha az efféle rendetlenség általánossá válik, az a kozmicitás egész birodalmában érezteti hatását, mivel szigorú megfelelés szerint minden létező egymáshoz kapcsolódik. Anélkül, hogy túlságosan elidőznénk e pontnál, ami egyébként minden további nélkül vonatkoztatható napjaink világára, mindössze arra kell rámutatnunk, hogy a két elgondolás közötti ellentét, legalábbis bizonyos összefüggésből, a „minőségi” és a „mennyiségi” szemlélet közötti különbségre vezethető vissza: a tradicionális koncepcióban a lények lényegi képességei határozzák meg aktivitásukat; a profán elgondolásban az egyén merő „egységként” jön számításba, aki bármikor felcserélhető valaki másra, mintha az ember önmagában mindenféle minőségtől mentes lenne. Ez utóbbi elgondolás egyébként szoros kapcsolatban áll az „egalitarianizmus”, illetve az „uniformizmus” modern eszméivel, amely utóbbi a valódi egység szöges ellentéte, minthogy egyfajta társadalmi „atomizmus” teljes és organizálatlan megsokasodottságát fejezi ki, és ami logikusan végiggondolva a már tulajdonképpen semmi emberit nem tartalmazó, tisztán „mechanikus” tevékenységhez vezet, pontosan ahhoz, ami mára teljesen általánossá vált. Ily módon válik világossá, hogy a modern kor „mechanikus” mesterségei, lévén a profán deviáció termékei, semmi esetre sem nyújtják azokat a lehetőségeket, amelyekről itt szeretnénk beszélni; az igazat megvallva ezek a tevékenységek – főként abban az esetben, ha az ember e szó tradicionális jelentését fenn kívánja tartani, ahogyan nekünk ezt fenn kell tartanunk –, nos, tulajdonképpen még mesterségeknek sem tekinthetőek.

Amennyiben a mesterség valami olyasmi, ami maga az ember, tehát bizonyos értelemben az ember saját természetének megnyilatkozása vagy feltárulása, az elmondottakat is figyelembe véve nem nehéz megérteni, miért jöhetett a beavatás bázisaként számításba, és hogy a cél érdekében miért pontosan ez bizonyult a legalkalmasabb

eszközök egyikének. Valójában amennyiben a beavatás lényegi célja az emberi individualitás lehetőségeinek a meghaladása, ez esetben az is hozzátartozik az igazsághoz, hogy csakis az az individualitás vehető a folyamat kiindulópontjának, amelyet az illető individuum mint olyat magában hordoz. Ez teszi érthetővé a beavatási utak vagy mondjuk így: a folyamat során „támasztékul” használt eszközök sokféleségét, összhangban az individuális természetek különbözőségeivel, azzal a különbséggel, amely mintegy következményként egyre kevésbé lép fel a saját úton való előrehaladás esetén. Az így alkalmazott eszközök tehát kizárólag akkor bizonyulnak hatékonyaknak, ha megfelelésben vannak azoknak a lényeknek a valódi természetével, akik esetében alkalmazásra kerülnek, és ahogyan szükségképpen a hozzáférhetőtől a kevésbé hozzáférhető felé, a külsőtől a belső felé tart az út, úgy van rendjén, hogy abból a tevékenységből származzanak az eszközök, amely által ez a természet külsőleg megnyilvánul. Mindazonáltal mintegy magától értetődik, hogy ez a tevékenység csak annyiban játszhat szerepet, amennyiben a benső természet tényleges kifejeződése. Ez aztán már tényleg „kvalifikáció” kérdése, a kifejezés beavatási értelmében; normális feltételek között ennek a „kvalifikáció”-nak mintegy magának a mesterség gyakorolhatóságának kellene elengedhetetlen feltételének lennie. Ez természetesen rögtön rámutat arra az alapvető különbségre is, amely elválasztja az beavatási tanítást a profán oktatástól; olyaddig, hogy a kívülről jövő és pusztán „megtanulás” tulajdonképpen semmiféle értékkel sem bír, hiszen a feladat lényegét tekintve az illető lény által bensőleg hordozott lappangó lehetőségek „felébresztése” (ami végül is a platóni „visszaemlékezések” tulajdonképpeni értelme).

Folytatván ez utóbbi fejtegetéseket, az ember megértheti azt is, hogy a beavatás, amelynek tehát mintegy „támasza” a mesterség, egyszerre fog – és bizonyos értelemben viszont – visszatükröződni az illető mesterség gyakorlatában. A személy tulajdonképpen a teljesség igényével valósítja meg azokat a lehetőségeket, amelyek szakmai tevékenységében csak mintegy külsőlegesen jutnak kifejeződésre, és ami által magának a tevékenységnek a princípiumát veszi ténylegesen birtokba; ily módon tudatosan teljesítve be azt, ami mind ez ideig csak mintegy „ösztönszerű” folyamánya volt természetének. Ha ily módon a beavatási tudás számára a mesterség születését jelenti, ez utóbbi –

mintegy megfordítva –, ennek a megszerzett tudásnak válik alkalmazási területévé, és amelytől többé soha el nem választható lesz. Így jön létre tökéletes megfelelés a benső és a külső között, miáltal a létrehozott mű valóban megfelelő kifejeződése lesz az azt elgondoló és kivitelező embernek, nem pedig csak valamilyen többé-kevésbé felületes dolog; ez pedig a mestermű, a szó igazi értelmében.

Nos, láthatjuk azonnal, hogy mindennek semmi köze az úgynevezett „inspiráltsághoz”, tudattalanhoz vagy tudatalattihoz, amiben a modernnek a valódi művészet kritériumát szeretnék felfedezni, amit ráadásul a kézművesség, illetve a mesterembség felett állónak tekintenek, aszerint a – fentebb vitatott – megkülönböztetés szerint, mely e körökben megszokássá vált. Az a művész vagy kézműves ugyanis, amelyik bármiféle „inspiráció” hatása alatt alkot, minden esetben csak profán személyiség; „inspiráltsága” által bár kétségtelenül jelzi, hogy bizonyos lehetőségeket magában hordoz, csak hogy e lehetőségek esetében nem lettek tudatosítva. Pontosán ez az eset, amit általánosságban és minden további nélkül a „zseni” problémájának nevezhetnénk; aki képtelen lévén kontrollálni saját lehetőségeit, csak mintegy véletlenszerű eredményeket ér el, miáltal érthetővé válik az, hogy az „inspiráció” némelykor éppenséggel hiányérzetként jelentkezik. Avégett, hogy ez utóbbi esete vizsgálat céljából közelebb kerüljön a másikhöz, vagyis ahhoz, ahol az igazi tudás megszerzésre került, fogadjuk el, hogy a mű, amely tudatosan vagy nem tudatosan, de annak a személynek a természetéből származik, aki megalkotta azt, soha nem keltheti a legkisebb mértékben sem a fáradságos vagy nehézkes erőlködés benyomását. Az erőlködés ugyanis mindig valamiféle tökéletlenséget rejt magában, tehát egyfajta rendellenesség, míg ezzel ellentétben a tökéletes mű az alkotó természetével meglévő összhangból származik; ez az összhang közvetlenül és szükségszerűen rejt magában, hogy a mű pontosan arra a célra alkalmas, amire szánták.

Ha ezután kissé szigorúbban szeretnénk definiálni mindannak a hatáskörét, amit a mesterségeken keresztül beavatásoknak nevezhetnénk, azt kellene mondanunk, hogy ezek tartoznak az úgynevezett „kisebb misztériumok” körébe, utalva ezzel arra, hogy itt történik meg a kimondottan emberi állapothoz tartozó lehetőségek kibontakoztatása; ez azonban nem végcélja a beavatásnak, hanem

annak első és elkerülhetetlen fázisa. Tulajdonképpen szükségszerű is, hogy ez a kibontakozás teljes integritásában befejezett legyen, mégpedig abból a célból, hogy ezután lehetségessé váljon az emberi állapot meghaladása; ezt követően az individuális különbségek, amelyekben a mesterségeken keresztül történő beavatások megtalálják támasztékukat, magától értetődő módon maradéktalanul eltűnnek, és többé egyáltalán nem is jutnak szerephez. Mint ezt már máshol kifejtettük, a „kisebb misztériumok” – ahogyan azt a tradicionális tanítások hívják – a „primordiális állapot” helyreállításához vezetnek el; ha egyszer egy lény ebbe az állapotba érkezett, mely még mindig az emberi individualitás birodalmába tartozik (de amely már a magasabb állapotokkal való kommunikáció pontja), azok a különbségek, amelyek a különféle sajátos szerepeket születték, eltűnnek, hiszen – vagy inkább pontosan azért, mert – mintegy azonosulnak forrásukkal. Ehhez a közös forráshoz pedig az ember oly módon juthat vissza, hogy teljes gazdagságában újra birtokba veszi mindazt, amit ez akár kifejezetten, akár bármilyen más módon magában rejt.

Ha most a tradicionális tanítások fényében tekintünk rá az emberiség történetére, figyelembe véve tehát a ciklikus törvényszerűségeket, azt kell látnunk, hogy kezdetben az ember önnön összes létállapotát birtokolta, és ezzel együtt természetesen az összes, ekkor még mindennemű megkülönböztetés előtt álló hivatásnak megfelelő lehetőséget is. A hivatások szétválása egy következő fázisnak az eredménye, jelölve, hogy ez az állapot már alacsonyabbrendű, mint a „primordiális állapot”, de amelyet mindazonáltal minden ember, már ameddig csak néhány meghatározott lehetőségről van szó, még mintegy spontán módon bármikor újra birtokba vehet. Az már csak egy nagyobb elsötétedés időszakában következik be, hogy ez a tudás elvész; ettől fogva beavatás szükséges ahhoz, hogy az ember újra megszerezze ezt a magasabb tudást, illetve ezzel együtt az ezt magában foglaló megelőző állapotot; és tulajdonképpen ez a beavatás elsődleges és közvetlen célja. Ahhoz, hogy mindez lehetővé váljék, a beavatás egészen a helyreállítandó állapotig, mégpedig egészen a „primordiális állapotig” húzódó megszakítatlan „lánc” mentén, lépésről-lépésre való visszaemelkedést foglal magában; mindazonáltal nem áll meg itt, hiszen a „kisebb

misztériumok” csak mintegy előkészítői a „nagyobb misztériumok”-nak, vagyis annak az útnak, amely a fensőbb létállapotok újrabirtokbavételét, az emberi eredőkön is túlemelkedést tűzi ki célul. Lényeges, hogy tulajdonképpen még a legalapvetőbb és legelemibb szinten sem beszélhetünk valódi beavatásról ott, ahol nincs úgynevezett „nem-emberi” (emberfeletti) beavatkozás, amely „spirituális befolyást” rendszerint a beavatási rituálé közvetíti. Ennek megfelelően nyilvánvalóan teljesen értelmetlen dolog a beavatás eredete után „történelmileg” kutatni – csakúgy, mint a mesterségek, a művészetek és a tudományok esetében is –, tekintettel mindezek tradicionális és „legitim” felfogására, miszerint mindezek bár sokrétű, mindazonáltal csak másodrendű elkülönülései és adaptációi a „primordiális állapot”-nak, jóllehet közvetlenül innen származik mindegyik. A „primordiális állapot” principiálisan tartalmazza mindegyiket, illetve ez köti össze ezeket a lét más rendjeivel, még azokkal is, amelyek magán az emberi állapoton túl fekszenek; ily módon szükségszerű, hogy egytől-egyig mindegyik, saját rangjának és mértékének megfelelően, ténylegesen csatlakozzon a Világegyetem Nagy Építőmestere tervének megvalósításához.

Fordította: *Baranyi Tibor Imre*